ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĒZEKNES TIESU NAMS

Lieta Nr.A420300115
Lietas arhīva Nr.A42-00636-16/43

S P R I E D U
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rēzeknē 2016.gada 10.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnesis S.Linkevičs,

piedaloties pieteicējam /pers. D/, atbildētājas – Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvei /pers. E/, tulkam tulks,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. D/ pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par morālā un personiskā kaitējuma 2500 *euro* apmērā atlīdzināšanu par Daugavgrīvas cietuma administrācijas prettiesisku rīcību, nenodrošinot pieteicējam Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā laika posmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam.

Aprakstošā daļa

[1] Ieslodzījuma vielu pārvaldē (turpmāk – Pārvalde vai atbildētāja) 2015.gada 15.maijā saņemts pieteicēja /pers. D/ 2015.gada 3.februāra iesniegums par neatbilstošu sanitārā mezgla norobežojumu Daugavgrīvas cietuma kamerās (kamerā Nr.23, kamerā Nr.22 un kamerā Nr.15), kurās pieteicējs atradās laikposmā no 2013.gada decembra līdz 2014.gada oktobrim un kurās iesniedzējam nebija nodrošināts pietiekams privātums tualetes apmeklējuma laikā. Par minēto pieteicējs lūdz atlīdzināt viņam nodarīto morālo un personisko kaitējumu 2500 *euro* apmērā, kā arī vēlas saņemt Daugavgrīvas cietuma administrācijas rakstveida atvainošanos.

[2] Ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2015.gada 7.augusta lēmumu Nr.1/13-Z/2169 (turpmāk – Lēmums) atstāts bez izskatīšanas pieteicēja iesniegums daļā par Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcības apstrīdēšanu laikposmā no 2013.gada 17.decembra līdz 2014.gada 2.februārim, atzīta par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinos pieteicējam Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā un uzdots Daugavgrīvas cietuma administrācijai nekavējoties rakstveidā atvainoties pieteicējam sakarā ar prettiesisku Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcību. Pārējā iesnieguma daļā Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcība atzīta par tiesisku unnbsp; pieteicējam atteikts izdot administratīvo aktu par nodarītā morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu 2500 *euro* apmērā.

Lēmums daļā, ar kuru Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinos pieteicējam Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā, atzīta par prettiesisku, pamatots ar šādiem argumentiem.

[2.1] Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk - Kodekss) 50.^{4} panta astotās daļas 5.punktā ir noteikts, ka notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējā pakāpē, ir tiesības izmantot tās tiesības, kas noteiktas šā panta septītās daļas 5. - 10.punktā, savukārt Kodeksa 50.panta septītās daļas 6.punktā ir noteiktas tiesības no rīta celšanās laika līd/ naktsmieram atrasties noteiktā iecirknī ārpus kameras.

Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumu Nr.423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" (turpmāk – Noteikumi Nr.423) 45.2.apakšpunktā ir noteikts, ka notiesātajiem ir aizliegts patvaļīgi atrasties objektos vai telpās, kurās notiesātie nestrādā vai nedzīvo.

Kodeksa 77.panta pirmā daļa cita starpā noteic, ka notiesātajiem, kuri izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādēs, nodrošināmi epidemioloģiskās drošības un higiēnas noteikumiem atbilstoši sadzīves apstākļi.

Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumu Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem 19.3.punktā ir noteikts, ka ieslodzītajiem pastāvīgi ir jābūt pieejamām sanitārajām labierīcībām, kurās ievērotas higiēnas prasības un ieslodzīto tiesības uz privātumu.

[2.1.1] Atbilstoši Daugavgrīvas cietuma administrācijas sniegtajai informācijai laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam kamerā Nr.15 atradās 2-3 ieslodzītie ieskaitot pieteicēju. No Daugavgrīvas cietuma administrācijas sniegtās un ar Pārvaldes 2013.gada 11.septembra rīkojumu Nr.218 "Par ieslodzījuma vietu dzīvojamo telpu auditu" izveidotās komisijas, kura Daugavgrīvas cietumā veica telpu auditu (konkrēti Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas 2.korpusa kameras Nr.15 audits notika 2014.gada 18.martā), konstatētās informācijas izriet, ka sanitārais mezgls atradās kameras stūrī un bija norobežots tikai no trim pusēm, proti, no divām pusēm norobežojumu veidoja kameras sienas, no trešās - plāksne, kuras augstums no grīdas ir aptuveni 1,20 m, bez durvīm. Sanitārajā mezglā bija klozetpods. Kamera bija aprīkota ar vienu divu stāvu gultu, kuras otrā stāva guļamvieta atradās aptuveni 1,30 m augstumā no grīdas, un vienu atsevišķu vienstāva gultu. No kameras durvīs iebūvētās novērošanas actiņas sanitārais mezgls nebija pārredzams, taču kamerā bija iebūvēti divi papildus novērošanas lodziņi, viens no kuriem atradās sienā tieši virs sanitārā mezgla un no tā bija

pārredzams sanitārais mezgls, kā arī ieslodzītais (arī pieteicējs), ja viņš dabisko vajadzību kārtošanas laikā atradās sanitārajā mezglā.

[2.1.2] Daugavgrīvas cietuma administrācija arī sniedza informāciju, ka kamerā Nr.15 no 2014.gada 8.jūlija līdz 2014.gada 10.jūlijam tika veikta sanitārā mezgla norobežojuma pārbūve, lai kamerā izvietotajiem ieslodzītajiem nodrošinātu pietiekamu privātumu sanitāro labierīcību apmeklējuma laikā. Proti, iepriekšējā norobežojuma vietā tika izbūvēts aptuveni 1,8 m augsts (no grīdas) sanitārā mezgla norobežojums ar durvīm, tādējādi norobežojot sanitārās labierīcības no visām pusēm. Saskaņā ar Daugavgrīvas cietuma administrācijas sniegto informāciju 2014.gada aprīļa sākumā viens no kamerā papildus iebūvētajiem novērošanas lodziņiem, proti, sienā virs sanitārā mezgla izbūvētais novērošanas lodziņš tikai aiztaisīts tā, lai to nevarētu atvērt.

[2.1.3] Pārvalde konstatēja, ka sanitārais mezgls Daugavgrīvas cietuma kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam, kad pieteicējs tajā atradās, bija norobežots, bet tikai daļēji, proti, sanitārais mezgls nebija pārredzams no novērošanas actiņas kameras durvīs. Arī pa atvērtajām kameras durvīm no gaiteņa sanitārais mezgls nebija pārredzams ieslodzītajiem, kuriem saskaņā ar iepriekš norādītajām normatīvo aktu prasībām bija tiesības no rīta celšanās laika līdz naktsmieram atrasties noteiktā iecirknī ārpus kameras (arī gaitenī), taču atbilstoši Noteikumos Nr.423 noteiktajam, viņiem bija aizliegts patvaļīgi atrasties telpās, kurās viņi nedzīvo, proti, citu kameru ieslodzītie nedrīkst ieiet kamerā Nr.15. Tātad citu kameru ieslodzītajiem nebija iespēja aizskart pieteicēja tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā. Taču vienlaikus, izvērtējot Daugavgrīvas cietuma administrācijas sniegto informāciju, kurā bija norādīts, ka iepriekš minētajā kamerā un laikposmā tajā atradās 2-3 ieslodzītie (ieskaitot pieteicēju), kamerā bija viena divu stāvu gulta, kura gan neatradās tieši pretī sanitārā mezgla ieejai, taču tās otrā stāva guļamvieta atradās augstāk (aptuveni 1,30 m augstumā no grīdas) par sanitārā mezgla norobežojuma augstumu (aptuveni 1,20 m augstumā no grīdas), ka arī kamerā bija papildus novērošanas lodziņi, no kuriem viens atradās virs sanitārā mezgla un no kura bija pārredzams sanitārais mezgls, Pārvalde secināja, ka Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam pieteicējam nebija nodrošināts pietiekams privātums tualetes apmeklējuma laikā. Tādejādi Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinot pieteicējam pietiekamu privātumu tualetes apmeklējuma laikā Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam atzīstama par prettiesisku.

[2.2] Daugavgrīvas cietuma administrācija Pārvaldei sniedza informāciju, ka Daugavgrīvas cietumā ieslodzīto iesniegumi, kuri adresēti cietuma administrācijai, tiek reģistrēti automatizētās lietvedības sistēmas ALS.LTJ.V93.2009 datu bāzē "Iesniegumu reģistrs", bet mutvārdu iesniegumi tiek reģistrēti "Ieslodzīto (notiesāto, apcietināto) pieņemšanas reģistrācijas žurnāls".

Pārbaudot tajos reģistrēto informāciju par laikposmu no 2014.gada 3.februāra līdz 2015.gada 3.februārim, netika konstatēts, ka pieteicējs būtu rakstveidā vai mutiski vērsies pie Daugavgrīvas cietuma administrācijas ar sūdzībām vai iesniegumiem par sanitāra mezgla norobežojumu iepriekš minētajā kamerā.

[2.3] Saistībā ar pieteicēja iesniegumā minēto, ka sanitāro labierīcību apmeklējuma laikā pieteicējs izjuta diskomfortu un psihiska rakstura problēmas, Pārvalde konstatēja un secināja, ka pieteicējs laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2015.gada 3.februārim divas reizes ir pieņemts Daugavgrīvas cietuma Medicīnas daļā, taču no sniegtās informācija neizriet, ka pieteicējs būtu sūdzējies par psihiska rakstura veselības problēmām.

Tādejādi Pārvalde uzskata, ka pieteicēja iesniegumā minētais saistībā ar iespējamām psihiska rakstura problēmām, ir pārspīlēts. Pārvaldes ieskatā, ja pieteicējam būtu radušas nopietnas psihiska rakstura veselības problēmas, par kurām pieteicējs minējis savā iesniegumā, viņš noteikti būtu vērsies cietuma Medicīnas daļā vai pie citiem Daugavgrīvas cietuma administrācijas pārstāvjiem, taču pieteicējs to nav veicis. Pārvalde secināja, ka pieteicējs ar iesniegumu par nepietiekamu sanitārā mezgla norobežojumu Pārvaldē bija vērsies tikai 2015.gada 3.februārī, kas liecina, ka nepietiekams sanitārā mezgla norobežojums pieteicējam nerādīja tik lielu diskomfortu un būtisku viņa tiesību aizskārumu, kā arī neradīja būtisku kaitējumu pieteicēja veselībai. Papildus norādāms, ka pieteicējs iesniegumā nav minējis nevienu konkrētu gadījumu vai personu (ieslodzīto vai cietuma amatpersonu), kura viņam būtu izteikusi jebkādas aizskarošas piezīmes vai kā citādi pieteicēju aizskarusi.

[2.4] No tiesību normām, kā arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka apiešanās atzīstama par "cietsirdīgu", ja tā tika izdarīta ar iepriekšēju nodomu daudzu stundu garumā un ja tā bija cēlonis miesas bojājumiem vai spēcīgām fiziskām vai psihiskām ciešanām. Apiešanās par "pazemojošu" atzīstama, ja tās mērķis bija iedvest upuriem bailes, satraukumu, nepilnvērtības sajūtu, kas tos pazemoja un padarīja mazvērtīgus. Konkrētajā gadījumā Pārvalde nav konstatējusi, ka Daugavgrīvas cietuma administrācija būtu rīkojusies ar konkrētu mērķi pazemot vai noniecināt pieteicēju.

[2.5] Lemjot jautājumu par morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu, Pārvalde secina, ka Daugavgrīvas cietuma administrācijas faktiskā rīcība neradīja pieteicējam būtiskas (neatgriezeniskas) sekas.

Sanitārais mezgls iepriekš minētajā kamerā un laikposmā daļēji bija norobežots, proti, norobežojums (1,20 m augstumā no grīdas) tomēr nosedza pieteicēja ķermeņa apakšdaļu, kā arī no papildus novērošanas lodziņa bija iespējams redzēt tikai pieteicēja ķermeņa augšdaļu.

Pārvalde arī vērš uzmanību uz to, ka pieteicējs par uzturēšanas apstākļiem Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laikposmā no 2014.gada 3.februāra līd 2014.gada 8.jūlijam, kas viņam kļuva zināmi uzreiz pēc ievietošanas minētajā kamerā, Pārvaldē vērsās aptuveni pēc gada (pieteicējs kamerā Nr.15 atradās jau no 2014.gada 15.janvāra, bet savu iesniegumu pieteicējs ir noformējis tikai 2015.gada 3.februārī), bet pie Daugavgrīvas cietuma administrācijas pieteicējs vispār nebija vērsies, kas nozīmē, ka pieteicējs, atrodoties iepriekš minētajā kamerā un laikposmā, nebija izjutis tik lielu diskomfortu (netika gūts apstiprinājums arī pieteicēja iesniegumā minētajam, ka nepietiekams privātums tualetes apmeklējuma laikā pieteicējam izraisīja psihiska rakstura veselības problēmas), kas viņa dzīves apstākļus padarītu neciešamus.

Ievērojot minēto, Pārvalde arī uzskata, ka konkrētajā tiesiskajā situācijā pieteicējam saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 96.pantu bija pienākums savu zināšanu un praktisko iespēju robežās darīt visu iespējamo, lai samazinātu savus zaudējumus vai kaitējumu, kā arī darīt iestādei zināmus apstākļus, kurus tai nepieciešams zināt, lai konstatētu attiecīgā publisko tiesību subjekta atbildības pamatu un nodarīto zaudējumu vai kaitējuma apmēru. Ja iesniedzējs šo pienākumu nepamatoti nepilda, vēlāk, apstrīdot iestādes lēmumu augstākā iestādē vai pārsūdzot to tiesā, viņš uz attiecīgajiem apstākļiem nevar atsaukties. Ievērojot minēto tiesību normu, Pārvalde uzskata, ka pieteicējam bija pienākums nekavējoties, proti, pēc viņa ievietošanas iepriekš noradītajā kamerā informēt Daugavgrīvas cietuma administrāciju vai Pārvaldi par uzturēšanas apstākļiem kamerā Nr.15. Savukārt pieteicējs, tikai viņam vien zināmu iemeslu dēļ, ir gaidījis vairāk par gadu attiecībā par kameras Nr.15 sanitārā mezgla norobežojumu, lai informētu par to Pārvaldi.

Pieteicējs iesnieguma arī nav noradījis nevienu konkrētu gadījumu, kad kāds konkrēts ieslodzītais vai arī kāda konkrēta cietuma amatpersona laikposmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam pieteicēju būtu tīši novērojusi dabisko vajadzību kārtošanas laikā.

Līdz ar to Pārvalde uzskata, ka konkrētajā gadījumā nav pamata morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumam naudas izteiksmē. Kā morālā un personiskā kaitējuma patstāvīgs atlīdzinājums ir nosakāma rakstveida atvainošanās.

[3] /pers. D/ vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par morālā un personiskā kaitējuma 2500 *euro* apmērā atlīdzināšanu par Daugavgrīvas cietuma administrācijas prettiesisku rīcību, nenodrošinot pieteicējam Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā laika posmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam.

Pieteicējs pieteikumā norāda, ka Daugavgrīvas cietuma prettiesiskā rīcība ir radījusi būtisku pieteicēja tiesību aizskārumu ilgstošā laika posmā – no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam (5 mēneši un 5 dienas), tādejādi rakstveida atvainošanās nav atbilstošs atlīdzinājums, bet ir nosakāms

atlīdzinājums naudā, proti, 2500 *euro* apmērā.

[4] Tiesai iesniegtajā rakstveida paskaidrojumā Pārvalde neatzina pieteikumu, atsaucoties uz pārsūdzētā lēmuma argumentāciju.

Papildus norāda, ka Administratīvā procesa likuma 96.pants uzliek par pienākumu cietušajam aktīvi rīkoties, lai aizsargātu aizskartās tiesības. Arī Administratīvā apgabaltiesa savā praksē atzina, ja ieslodzītajam neapmierina uzturēšanās apstākļi ieslodzījuma vietā, ieslodzītais pēc iespējas ātrāk par šiem apstākļiem informēs cietuma administrāciju (*sk. Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr.A420539611 13.punktu*).

Augstākās tiesas Senāta administratīvo lietu departaments savā praksē ir atzinis, ka morālais kaitējums ir fiziskas personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums (*skat. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 26.marta spriedums lietā Nr.A42292206*). Proti, personas subjektīvas ciešanas, pārinodarījuma sajūta konkrētos faktiskajos apstākļos.

Savukārt ne jebkurš morālais kaitējums ir atlīdzināms naudā. Vienīgi būtisku morālo kaitējumu ir atbilstīgi atlīdzināt naudā. Vieglāka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskāruma gadījumā morālo kaitējumu var atlīdzināt ar iestādes rakstveida vai publisku atvainošanos. Atvainošanās ir atbilstīgākais atlīdzinājuma veids, ar kuru atlīdzina morālo kaitējumu, kurš nav smags (*skat. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 5.jūnija spriedumu lietā Nr.A42500006*).

Ievērojot minēto, Pārvaldes ieskatā rakstveida atvainošanās bija pietiekoša, lai pieteicējs gūtu pietiekošu morālo gandarījumu par Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcību.

[5] Tiesas sēdē pieteicējs uzturēja pieteikumu uz tajā norādīto argumentu pamata.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāve tiesas sēdē neatzina pieteikumu uz Lēmumā un paskaidrojumā norādīto argumentu pamatā.

Motīvu daļa

[6] Pārbaudot lietā esošos rakstveida pierādījumus, izvērtējot pieteikumā norādītos argumentus un uzklausot procesa dalībnieku tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus, tiesa atzīst, ka pieteikums ir daļēji apmierināms.

[7] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 89.pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Satversmes 95.pants noteic, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - Konvencija) 3.pants noteic, ka nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk - Pakts) 7.pants noteic, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgi, necilvēcīgi vai pazemojoši apieties ar viņu vai sodīt. Savukārt Pakta 10.pants noteic, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, ir tiesības uz humānu apiešanos un cilvēka personībai piemītošās pašcieņas respektēšanu. Tas nozīmē, ka pret personām, kurām ir ierobežota brīvība, nedrīkst izturēties pretēji Pakta 7.panta noteikumiem, kā arī personas nedrīkst tikt pakļautas citām grūtībām vai ierobežojumiem, kā tikai tām, kas izriet no brīvības atņemšanas apstākļiem. Personas, kurām atņemta brīvība, bauda visas tiesības, kas noteiktas Paktā, ar tiem ierobežojumiem, kas slēgtā vidē ir neizbēgami (*General Comment No.21: Replaces general comment 9 concerning humane treatment of persons deprived of liberty (Art. 10): 10/04/92,* **Human Rights Committee,** *para 3).*

Tātad citētajās tiesību normās ir nepārprotami nostiprināts cilvēka spīdzināšanas un necilvēcīgas izturēšanās aizliegums, tostarp nepieļaujot šādu izturēšanos arī pret ieslodzītām personām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka no Konvencijas 3.panta valstij izriet pienākums nodrošināt, lai visi ieslodzītie tiktu turēti apstākļos, kas ir savienojami ar cilvēka cieņu, lai soda izpildes veids nepakļautu attiecīgo personu tādas intensitātes grūtībām vai pārbaudījumam, kas pārsniedz neizbēgamo ieslodzījumam piemītošo ciešanu līmeni un lai, ņemot vērā ieslodzījuma praktiskās prasības, ieslodzītā veselība un labklājība tiktu adekvāti nodrošinātas *(Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 2.decembra sprieduma lietā „Farbtuhs pret Latviju" 51.punkts, 2002.gada 15.jūlija sprieduma lietā „Kalašņikovs pret Krieviju" 9 5.punkts).*

Minētās atziņas pēc būtības ir nostiprinātas Latvijas sodu izpildes kodeksa 4.panta otrās daļas 1.punktā, proti, izpildot jebkura veida kriminālsodu, ievērojams šāds pamatprincips - sodu izpildes praksē ir nodrošināmas likumā noteiktās garantijas pret spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu soda piemērošanu notiesātajai personai; soda izpildes mērķis nav sagādāt fiziskas ciešanas vai pazemot cilvēka cieņu, vai izstumt viņu no sabiedrības.

Ņemot vērā minēto, tiesa secina, ka no spīdzināšanas, necilvēcīgas vai pazemojošas apiešanās un sodīšanas aizlieguma izriet valsts pienākums nodrošināt ieslodzītajiem pienācīgus apstākļus ieslodzījuma vietā un šādu apstākļu nenodrošināšana var radīt cilvēktiesību pārkāpumu.

[8] To, vai konkrētajā gadījuma ir būtiski ierobežotas cilvēktiesības, palīdz izvērtēt arī rekomendējoša rakstura dokumenti, kuri vienlaikus ir ar pietiekami autoritatīvu raksturu.

Saskaņā ar Eiropas cietumu noteikumu 18.1.apakšpunktu apstākļiem ieslodzītajiem paredzētajās telpās, un jo īpaši guļamtelpās, ir jābūt tādiem, kas neaizskar cilvēka cieņu un, cik vien iespējams, nav pretrunā ieslodzīto tiesībām uz privāto dzīvi, kā arī tiem jāatbilst veselības un higiēnas prasībām, jo klimatiskajiem apstākļiem, un jo īpaši platībai, gaisa kubatūrai, apgaismojumam, apkurei un ventilācijai šajās telpās jāpievērš pietiekami daudz uzmanības.

Visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem, saskaņā ar šo noteikumu 18.2.apakšpunktu telpām jāatbilst šādām prasībām: ja vien ēkā nav atbilstošas gaisa kondicionēšanas sistēmas, lai pa tiem telpās varētu ieplūst svaigs gaiss.

Eiropas cietumu noteikumu 19.3.apakšpunktā noteikts, ka ieslodzītajiem pastāvīgi ir pieejamas sanitārās labierīcības, kurās ievērotas higiēnas prasības un ieslodzīto tiesības uz privātumu.

[9] Tiesa konstatē, ka ar Lēmumu daļā atzīta par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinot /pers. D/ Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laika posmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā, Daugavgrīvas cietuma administrācijai uzdots nekavējoties rakstveidā atvainoties /pers. D/ sakarā ar minēto prettiesisko rīcību un atteikts /pers. D/ izdot administratīvo aktu par nodarītā morālā kaitējuma atlīdzinājumu 2500 *euro* apmērā.

Savukārt pieteicējs uzskata, ka tikai rakstveida atvainošanās nav pietiekams atlīdzināšanas veids, un lūdz atlīdzināt viņam morālo kaitējumu

2500 *euro* apmērā.

Līdz ar to tiesai jāvērtē, vai pieteicējam ir atlīdzināms morālais kaitējums 2500 *euro* apmērā.

[10] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 92.pantam ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Šā likuma 94.panta ceturtā daļa noteic, ka atlīdzināšanas pienākumu attiecīgais publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodarīšanas, vai, ja tas nav vai nav pilnībā iespējams, vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā.

Kārtību, kādā tiek atlīdzināti privātpersonai nodarītie zaudējumi, noteic Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums (turpmāk – Atlīdzināšanas likums). Likuma mērķis, kas nostiprināts tā pirmajā pantā, ir nodrošināt privātpersonai Satversmē un Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas tai nodarīts ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību.

No minētajām tiesību normām secināms, ka persona var prasīt zaudējumu atlīdzinājumu (arī morālā un personiskā kaitējuma), ja zaudējumi nodarīti ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas atzīta par prettiesisku.

[11] Pieteicējs lūdz atlīdzināt nodarīto morālo kaitējumu 2500 *euro* apmērā.

Saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 9.pantu morālais kaitējums šā likuma izpratnē ir personiskais kaitējums, kas izpaužas kā fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

Tātad, ja tiek atzīts, ka personai ar iestādes prettiesisku faktisko rīcību ir nodarīts būtisks šīs personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārums, tiek prezumēts, ka personai ir nodarītas ciešanas jeb kaitējums, kas atlīdzināms morālā kaitējuma veidā.

Ar Lēmumu iestāde atzina par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot /pers. D/ Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 laika posmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā. Līdz ar to, balstoties uz lietā konstatētajiem apstākļiem, nosakāms atbilstīgs morālā kaitējuma atlīdzinājums.

Vispārīgi runājot par atlīdzinājumu, Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, lai atlīdzinājums būtu atbilstīgs Latvijas Republikas Satversmes 92.panta izpratnē, tam ir jābūt efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim *(sk. 2007.gada 1.marta sprieduma lietā Nr.SKA-54/2007 8.punktu)*.

Interpretējot gan minētajā konstitucionālajā tiesību normā, gan Administratīvā procesa likuma 92.pantā ietverto jēdzienu „atbilstīgs atlīdzinājums", Augstākā tiesa ir paudusi viedokli, ka tas nozīmē, ka atlīdzinājumam ir jābūt taisnīgam. Atlīdzinājumam ir jāsniedz gandarījums personai, kuras tiesības ir tikušas aizskartas *(sk. 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 16.punktu)* . Ar atlīdzinājumu var arī atturēt iestādi no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē *(sk. 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 18.punktu, 2008.gada 4.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-470/2008 20.punktu)*.

Augstākā tiesa arī vairākkārt ir izteikusies, ka jāņem vērā, ka, nosakot atlīdzinājumu, tiesa pauž valsts nostāju par aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumu. Tādējādi atlīdzinājums demokrātiskā un tiesiskā valstī nedrīkst būt nesamērīgi mazs *(sk. 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 18.punktu, 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 16.punktu, 2011.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-25/2011 11.punktu)*.

[12] Likumdevējs ir noteicis vadlīnijas, kas ņemamas vērā, nosakot atlīdzinājumu par morālo kaitējumu. Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 14.pantam atlīdzinājuma noteikšanai ir jāapsver šādi kritēriji: tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums; konkrētā aizskāruma smagums; iestādes rīcības tiesiskais un faktiskais pamatojums un motīvi; cietušā rīcība un līdzatbildība un citi konkrētajā gadījumā būtiski apstākļi.

No minētā izriet, ka morālā kaitējuma atlīdzinājumam ir jāatbilst nodarītajam kaitējumam. Tādējādi, jo nopietnāks kaitējums, jo ievērojamākam jābūt atlīdzinājumam. Tas attiecas gan uz atlīdzinājuma veida izvēli (iestādes atvainošanās vai atlīdzinājums naudā), gan atlīdzinājuma apmēru, ja izvēlēts atlīdzinājums naudā *(sk. Augstākās tiesas 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010 13.punktu, 2011.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-25/2011 13.punktu)*.

Atlīdzināšanas likuma 14.panta normas atkarībā no kaitējuma smaguma pakāpes noteic iespējamo atlīdzinājuma naudā apmēru – morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosaka apmērā līdz 4268,62 *euro*; ja nodarīts smags morālais kaitējums, atlīdzinājumu var noteikt apmērā līdz 7114,36 *euro*; ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai, maksimālais atlīdzinājuma apmērs var būt līdz 28 457,44 *euro*.

Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 14.panta ceturtajai daļai, ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētā gadījuma apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, personiskā kaitējuma, tai skaitā morālā kaitējuma, patstāvīgs vai papildu atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida vai publiska atvainošanās.

Izskatāmajā gadījumā pieteicējam laika periodā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam netika nodrošināts pietiekamā apjomā privātums tualetes apmeklējuma laikā.

Tiesa secina, ka norādīto apstākli pieteicējs jau ir izcietis, līdz ar to nav iespējams situāciju pavērst atpakaļ. Tāpat tiesa uzskata, ka konkrētajā gadījumā nav pieļaujams morālā kaitējuma atlīdzinājumu noteikt atvainošanās veidā, jo pieteicējs šādos apstākļos atradās salīdzinoši ilgstoši (pieci mēneši un 5 dienas), tādējādi tāds atlīdzinājums būtu neatbilstīgs un nesamērīgs. Vienlaikus tiesa uzskata, ka cilvēktiesību aizskārums nav smags. Līdz ar to tiesa vērtēs pieteicējam atlīdzināmā morālā kaitējuma apmēru naudas izteiksmē.

Lietā nav medicīnisku pierādījumu tam, ka pieteicējam būtu diagnosticēta kāda saslimstība saistībā ar nerviem. Tiesas sēdē pieteicējs norādīja, ka medicīnas daļā nav vērsies. Tiesa atzīst, ka personas privātās dzīves pastāvīgs aizskārums neapšaubāmi ietekmē cilvēka psiholoģisko labsajūtu. Vienlaikus nav pamata konstatēt, ka tas atstājis būtisku ietekmi uz pieteicēja fizisko un psihisko stāvokli.

Tiesa atzīst, ka pieteicēja līdzatbildība izskatāmajā gadījumā nav konstatējama, jo pieteicējam nav bijis iespējas novērst iepriekš norādīto apstākli kamerā, kā arī, izvērtējot pieteicēja aizskarto tiesību nozīmīgumu, atzīstams, ka ir aizskartas būtiskas pieteicēja cilvēktiesības, proti, ir pieļauta cieņu pazemojoša attieksme (izturēšanās) pret pieteicēju. Nav pamata uzskatīt, ka iestādei, ievietojot pieteicēju Daugavgrīvas cietuma kamerā Nr.15, ir bijis nodoms pazemot pieteicēju, tomēr tas neizslēdz secinājumu, ka ir pārkāpts Konvencijas 3.pants.

Tāpat tiesa ņem vērā faktu, ka attiecīgās darbības netika vērstas tieši pret pieteicēju ar mērķi radīt viņam nepilnvērtības sajūtu, pazemot vai noniecināt, pret pieteicēju netika pieļauta atšķirīga attieksme.

Novērtējot pieteicējam nodarīto morālo kaitējumu, tiesa ņem vērā to, ka izskatāmajā gadījumā ir pārkāptas pieteicēja cilvēktiesības. Ikviens cilvēktiesību pārkāpums objektīvi var izraisīt emocionāla rakstura pārdzīvojumus un ciešanas.

Izvērtējot Daugavgrīvas cietuma rīcības prettiesiskumu un pieteicēja tiesību aizskārumu atbilstoši iepriekš norādītajiem atlīdzinājuma noteikšanas kritērijiem, tiesa atzīst, ka cietuma prettiesiskā rīcība ir radījusi būtisku pieteicēja tiesību aizskārumu laika posmā, kas ir bijis salīdzinoši ilgstošs (pieci mēneši un 5 dienas). Tiesas ieskatā šādi apstākļi varēja izraisīt pazemojuma sajūtu, psiholoģisku diskomfortu, nervozitāti un emocionālus

pārdzīvojumus saistībā ar to, ka sadzīves apstākļi kamerā aizskar cilvēka cieņu. Ievērojot lietā konstatētos apstākļus, tiesas ieskatā iestādes rakstveida atvainošanās izskatāmajā gadījumā nav pietiekošs atlīdzinājums, līdz ar to atlīdzinājums ir nosakāms naudas izteiksmē.

[13] Morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanā ir jāņem vērā arī vienlīdzības princips un jāsamēro konkrētajā lietā nosakāmā kaitējuma apmērs ar citās lietās noteikto atlīdzinājumu.

Kā izsecināms no Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, nosakot atlīdzinājuma apmēru, jāņem vērā gan periods, kādā cietusī persona ir atradusies cilvēka cieņu pazemojošajos apstākļos, jeb ilglaicīgums, minēto apstākļu ietekme tieši uz attiecīgo personu, kā arī taisnīguma apsvērumi *(sk. Farbtuhs pret Latviju, Dankevich pret Ukrainu)*.

Lietā „Kadiķis pret Latviju" *(2006.gada 4.maija spriedums)* Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina Konvencijas 3.panta pārkāpumu saistībā ar sadzīves apstākļiem, 15 diennaktis atrodoties soda izolatorā. Šajā lietā tika atzīts arī Konvencijas 13.panta pārkāpums. Par konstatētajiem pārkāpumiem tiesa piesprieda atlīdzinājumu 7000 *euro* apmērā.

Morālā kaitējuma atlīdzinājums 11 700 *euro* piešķirts par cilvēktiesību pārkāpumu ieslodzījuma vietā, kas turpinājies ilgāk par gadu šādos apstākļos: pārapdzīvotība, ierobežotas tiesības uz ārpuskameras aktivitātēm, netika nodrošinātas higiēnas preces (ziepes, zobu pasta, tualetes papīrs), antisanitāri apstākļi, netika nodrošināta pietiekama ventilācija un dabiskais apgaismojums, konstatētas dibinātas aizdomas par to, ka ieslodzītā persona inficējusies ar tuberkulozi *(sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 19.oktobra spriedumu lietā „Bazjaks pret Latviju", kā arī minētajā spriedumā ietvertās atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru)*.

Salīdzinājumam vērtējot administratīvo tiesu praksi lietās par atlīdzinājumu, kas izriet no ieslodzījuma vietas prettiesiskas faktiskās rīcības, tiesa ņem vērā, ka lietā:

1) Nr.A42645308 piešķirts atlīdzinājums Ls 500 (711,43 *euro*) apmērā par apstākļiem izmeklēšanas cietuma kamerā (nenorobežots sanitārais mezgls, nebija izlietnes, nepietiekams apgaismojums) (10 dienas);

2) Nr.A42746109 piešķirts atlīdzinājums Ls 600 (853,71 *euro*) apmērā, nenodrošinot personai soda izolatorā pienācīgu apgaismojumu, ventilāciju un sanitāro mezglu (gada laikā 10 reizes, kopumā 135 dienas).

3) Nr.A42808309 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 210 latu (298,80 *euro*) un personiskā kaitējuma atlīdzinājums 490 latu (697,20 *euro*) apmērā, nenodrošinot pietiekamu platību un ventilāciju (104 dienas).

4) Nr.A420387012 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 1138,30 *euro* apmērā, nenodrošinot atbilstošus sadzīves apstākļus (pietiekams apgaismojums, ventilācija, sanitārā mezgla norobežojums, pārapdzīvotība, 48 dienas).

5) Nr.A420379612 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 213,43 *euro* apmērā (74 dienas turot personu pārapdzīvotā kamerā).

6) Nr.A420525811 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums Ls 70 (99,60 *euro*), karantīnas kamerā nenodrošinot pietiekamu apgaismojumu, ventilāciju un sanitārā mezgla norobežojumu (3 dienas). Tiesa atzina, ka kaitējums nav smags. Tiesa pieteicēja līdzatbildību nekonstatēja.

7) Nr.A420531111 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 500 *euro*, soda izolatorā nenodrošinot cilvēka cieņai atbilstošus turēšanas apstākļus (nepietiekams apgaismojums un ventilācija, cilvēka cieņu pazemojošs mēbelējums, 15 dienas).

8) Nr.A420651711 piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 600 *euro*, gadu liekot pieteicējam uzturēties telpās, kur nav pietiekams dabiskais apgaismojums. Tiesa atzina, ka kaitējums nav smags.

Ievērojot Atlīdzināšanas likumā ietvertās vadlīnijas, tiesa, nosakot atlīdzinājumu, ņem vērā Atlīdzināšanas likuma 14.pantā atlīdzinājuma noteikšanai noteiktos kritērijus, aizskarto tiesību nozīmīgumu, tiesību aizskāruma ilgumu, kā arī taisnīguma apsvērumus. Tāpat tiesa ņem vērā faktu, ka attiecīgās darbības netika vērstas tieši pret pieteicēju ar mērķi radīt viņam nepilnvērtības sajūtu, pazemot vai noniecināt, pret pieteicēju netika pieļauta atšķirīga attieksme, jo kamerās (uz mūžu ieslodzīto) ieslodzītie ir atradušies līdzīgos apstākļos.

Ņemot vērā visus iepriekš norādītos apstākļus un izdarītos secinājumus, tiesa atzīst, ka pieteicējam nodarītais morālais kaitējums ir būtisks, bet nav smags. Pieteicējs arī nav norādījis uz kādiem apstākļiem, kas pamatotu smagu seku iestāšanos. Turklāt Pārvalde savas kompetences robežās ir veikusi nepieciešamo pasākumu kopumu, lai novērstu konstatētās problēmas cilvēktiesību ievērošanā. Pamatojoties uz iepriekšminēto kopsakarā ar apstākli, ka izskatāmajā gadījumā ir konstatējams tikai viens apstāklis – Daugavgrīvas cietuma kamerā Nr.15, kur strīdus laika periodā sodu izcieta pieteicējs, netika nodrošināts pilnā apjomā privātums tualetes apmeklējuma laikā, samērojot šajā lietā konstatēto aizskāruma raksturu un apmēru ar aplūkotajās lietās analizēto personām nodarīto kaitējumu, tiesa uzskata, ka izskatāmajā gadījumā pieteicēja tiesību aizskārumam atbilstīgs morālā kaitējuma atlīdzinājums ir nosakāms 500 *euro* apmērā.

[14] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmajai daļai par pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā maksā valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmajā daļā noteikts, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas bijis atbrīvots un pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja.

Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2015.gada 24.augusta lēmumu pieteicējs daļēji atbrīvots no valsts nodevas samaksas par pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā *(lietas 16., 17.lapa)*, samazinot valsts nodevas apmēru līdz 8 *euro*.

Ievērojot, ka pieteikums tiek daļēji apmierināts, no atbildētājas piespriežama valsts nodeva 28,46 *euro* (8 *euro* pieteicēja labā un 20,46 *euro* par labu valsts budžetam) apmērā.

Savukārt saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc tiesas vai tiesneša nolēmuma stāšanās spēkā Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Tādējādi valsts nodeva piespriežama no Ieslodzījuma vietu pārvaldes budžeta līdzekļiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo un otro daļu, 246.-251.pantu un 289.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

Apmierināt daļēji /pers. D/ pieteikumu.

Uzlikt pienākumu Latvijas Republikai mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas atlīdzināt /pers. D/, personas kods /personas

kods/, nodarīto morālo kaitējumu 500 (pieci simti) *euro* apmērā par Daugavgrīvas cietuma prettiesisko faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicējam Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kamerā Nr.15 tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā laika posmā no 2014.gada 3.februāra līdz 2014.gada 8.jūlijam.

Pārējā daļā /pers. D/ pieteikumu noraidīt.

Uzlikt pienākumu Ieslodzījuma vietu pārvaldei atlīdzināt /pers. D/ valsts nodevu 8 *euro* apmērā.

Uzlikt pienākumu Ieslodzījuma vietu pārvaldei atlīdzināt par labu valsts budžetam valsts nodevu 20,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Tiesnesis S.Linkevičs